De Molenvriend

nr. 80

Molenvrienden Land van Cuijk

VERENIGING MOLENVRIENDEN LAND VAN CUIJK

Molenvereniging in het Land van Cuijk en omstreken
www.molenvrienden.nl

BESTUUR

VOORZITTER	Harm van Es	Floralaan 50
	Tel. 0485-578613	5831 TA BOXMEER
SECRETARIS	Walter Cornelissen	Park 8
	Tel. 0485-478818	5446 PH WANROIJ
	E-mail: molenvrienden@home.nl	
PENNINGMEESTER	Rob Snel	Chopinstraat 33
	Tel. 024-3582526	6584 EJ MOLENHOEK
BESTUURSLEDEN	Peter Pouwels	Vijverweg 6
	Tel. 024-3974266	6562 ZL GROESBEEK
	Mari Goossens	D. Boutsstraat 25
	Tel. 0485-573815	5831 VN BOXMEER

REKENINGNUMMER: 16.89.81.858 *onder vermelding van adres penningmeester*

MOLENARCHIEF LAND VAN CUIJK *Het regionale molenarchief is ondergebracht in molen "De Vooruitgang" te Oeffelt. Inlichtingen bij Rob Snel.*

Het werk van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk wordt mede mogelijk gemaakt door:
Beijk Molenbouw bv, Afferden (L)
drukkervanderegio.nl, Boxmeer
Havens Diervoeders, Maashees
Molensteenmakerij Hans Titulaer, Plasmolen
Nabuurs Transport bv, Haps
Bol Accountants Boxmeer
Van Haren Installaties bv, Cuijk
Hendrix Legpluimveegroep, Heijen
Elektro Technisch Buro Nabuurs bv, Boxmeer
VIFT International bv, Rijkevoort

Colofon

DE MOLENVRIEND 80, jaargang 28, nummer 4, december 2012
Lijfblad van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk, opgericht 18 januari 1985.
De Molenvriend wordt gratis toegezonden aan de leden van de vereniging. De contributie hiervoor is minimaal € 15,--. Aanmelden als lid kan bij de secretaris of via de website www.molenvrienden.nl. De Molenvriend is een advertentiemedium. Prijs losse nummers € 1,50.
ISSN 1384 8526

REDACTIE *Mari Goossens* *Jessica Sneek*
Marko Sturm *Paul Verheijen*

REDACTIEADRES *D. Boutsstraat 25* *5831 VN BOXMEER*
e-mail: mjfagoossens01@hetnet.nl
De Erica 2 *5831 RX BOXMEER*
e-mail: j.m.sturm@alumnus.utwente.nl

VERDER WERKTE(N) MEE *Pieter Aarts, Petro Boon, Frits Harteman, Joris Kaanen, Peter Pouwels*

ILLUSTRATIES *Pieter Aarts, Petro Boon, John Houben Fam. Kaanen, Peter Pouwels*

VOORPAGINA *Het waterrad van de vroegere watermolen te Vierlingsbeek*

In dit nummer

pagina 2 **Colofon**
pagina 3 **In dit nummer**
Van de redactie
pagina 4 **Mededelingen van het bestuur**
pagina 5 **Bezoek bakkerij Arts**
door: Paul Verheijen
pagina 6 **Familie Van der Steen**
molenaars en molenmakers van diverse molens, waaronder de Lindense molen
door: Peter Pouwels
pagina 8 **Vandaag voor geld, morgen voor niets**
nieuwe informatie over de oude Crossley motor van de Bovenste Plasmolen
door: Peter Pouwels
pagina 11 **Optempelen bovenas**
een fotoverslag
door: Pieter Aarts
pagina 14 **Vistrap Vierlingsbeek**
door: Joris Kaanen
pagina 16 **Conflict bakker-molenaar**
door: Peter Pouwels
pagina 17 **In memoriam – Lex Engel**
door: Mari Goossens
pagina 18 **Molenpoëzie**
door: Frits Harteman
pagina 20 **Geslaagd!**
door: Petro Boon
pagina 21 **Molens in de regio**
door: Mari Goossens en Marko Sturm
pagina 26 **Molenbezoek in de regio**

Van de redactie

Nu dit nummer 80 van de Molenvriend samengesteld is, kunnen we als redactie terugkijken op een productief jaar, waarin we vier Molenvrienden hebben kunnen maken. Dit uiteraard met dank aan allen die hieraan hebben meegewerkt. Naast deze reguliere uitgaves, verzorgde de redactie ook nog een speciale uitgave voor de Brabants-Vlaamse molenaarscontactdag die in onze regio georganiseerd werd.

We kunnen dus vol goede moed opgaan naar het nieuwe jaar, met daarin hopelijk weer volop molennieuws en andere inhoud voor dit tijdschrift.

Het waterrad van Vierlingsbeek siert de voorkant van deze uitgave. In het kader van de renovatie van de sluizen van deze vroegere watermolen, is er een vistrap gerealiseerd. Joris Kaanen vertelt ons meer over de totstandkoming van dit project. Verder hebben we weer diverse historische en actuele molenzaken uit de regio in dit blad.

De redactie wenst alle lezers het beste voor het nieuwe jaar 2013 toe.

de redactie

Mededelingen van het bestuur

Namens het bestuur wens ik u allen het allerbeste voor 2013 en dat we weer een vruchtbaar jaar tegemoet gaan. De wereld is nog net niet vergaan, dus kunnen we weer met volle moed naar de toekomst kijken. Eerst wil ik terugkijken op het succesvolle afgelopen jaar, waarin we als vereniging ons van de allerbeste kant hebben laten zien bij de Brabants-Vlaamse molenaarscontactdag. De financiën zijn inmiddels afgewikkeld en we hebben dit met gesloten beurs kunnen organiseren, vooral door de inbreng van de sponsoren. Ook verheugend is dat de actieve molenaars door de Rabobank van een nieuwe jas zijn voorzien.
Voor de leden was er de excursie in de Achterhoek en in plaats van het molenaarsoverleg werd deze keer een excursie bij bakker Arts in Ottersum georganiseerd. Daar hebben we ook een foto gemaakt met de molenaars in hun nieuwe jas, deze foto is inmiddels aan de Rabobank aangeboden. Ook hebben we er weer een geslaagd molenaar bij, namelijk Pedro Boon. Onze voorzitter Harm van Es is geslaagd voor het proefexamen en gaat als alles goed is in het voorjaar op voor het echte examen. We wensen beide heren succes en veel draaiplezier.

Onlangs heeft het bestuur enkele spandoeken aangeschaft die bij de molen opgehangen kunnen worden. Deze hebben de tekst “Molenvrienden Land van Cuijk e.o.” met in het groot “de molen is open”. Dit spandoek komt voor alle molens beschikbaar. Ondergetekende heeft dit spandoek al enkele weken in gebruik en ik moet zeggen dat meer bezoekers komen en die zeggen “ik zag dat de molen open is”, refererend aan het spandoek. Ik denk dat het op alle molens dezelfde uitwerking zal hebben.

Dan is er een dringende oproep aan de leden om de redactie van de Molenvriend te versterken. Dit kan door adviezen te geven, stukjes te schrijven, interviews af te nemen, etc.; alle steun is wenselijk. De redactie wil wat meer variatie, het komt nu telkens op dezelfde mensen neer, alle kleine beetjes helpen.
Op 29 januari wordt de jaarvergadering gehouden in Sint-Hubert, wij hopen dat u allemaal komt. De uitnodiging met agenda ontvangt u thuis.
Het ligt in de planning om dit jaar een kleinschalige molendag te houden met de molens van St.-Hubert, Wanroij, Oploo en Rijkevoort. Deze dag zou op Tweede Paasdag moeten plaatsvinden, maar de plannen zijn nog pril en dit is dus nog niet zeker. Later meer hierover.
In de nazomer bestaat de molen van Oeffelt 150 jaar, dit zal door de molenaars uitbundig gevierd gaan worden, molenaars succes met de feestplannen.
Afsluitend wens ik allen veel winderige zaterdagen toe.

Namens het bestuur,

Walter Cornelissen
secretaris

Groepsfoto met de nieuwe jassen

Bij overname van artikelen en/of foto’s, auteur en eventuele bron(nen) vermelden. Tevens hiervan melding maken bij de uitgeefster of redactie van dit blad.

De redactie stelt zich niet aansprakelijk voor eventueel gemaakte fouten of anderszins ontstane ongemakken.

Bezoek bakkerij Arts

In de bakkerij van Arts in Ottersum werden we hartelijk ontvangen door Harrie Arts. De bakkerij is al drie generaties in bezit van de familie Arts en was daarvoor van de familie Heldens,waar zijn vader het vak leerde. Later begonnen zij de ijsfabriek Heldro, toen nam Thieu Arts de bakkerij over. Inmiddels staat de derde generatie aan het roer en heeft Harrie een stapje teruggedaan. Harrie is een bakker in hart en nieren en bovenal een enthousiast verteller. In de bakkerij van nu wordt gewerkt met verschillende soorten meel en ook met premixen, een soort kant-en-klaar meel. Het meel is opgeslagen in silo's, maar tegenwoordig gebruiken ze weer meer zakgoed, o.a. zonnepitten en andere zaden als toevoeging aan de diversen broden. Met deze verschillende soorten meel worden meer dan 100 soorten brood en broodjes gebakken voor de filialen in Ottersum, Gennep, Nijmegen en Bergen. Dit kan door te variëren met de soorten meel en de percentages hiervan in een brood. Bakker Harrie ontkracht terloops de mythe dat donker brood altijd veel vezels bevat. De donkere kleur wordt vaak veroorzaakt doordat er gebrande mout aan het deeg wordt toegevoegd, dit geeft het brood een donkere kleur maar geen extra vezels. Dit tot teleurstelling van de vele aanwezige molenaarsvrouwen die denken met donker brood vezelrijk brood te eten. Dus dames, eet meer volkorenbrood want daar zitten de vezels in. Ook de desem, een soort gistcultuur, is een verhaal apart. In een grote machine zit het 'moederdeeg' ofwel desem. Om het brood te laten rijzen wordt deze desem gebruikt als een soort gist. De machine houdt deze substantie op een constante temperatuur. De bakker gebruikt er elke dag wat van, maar voegt ook bepaalde stoffen toe zodat de gistcultuur in stand blijft. De gistcultuur in de bakkerij is volgens Harrie al 30 oud.

Het bakkersvak bestaat nog veel uit nachtwerk. Om het beroep socialer en aantrekkelijk te maken voor zijn 12 personeelsleden wordt er overdag steeds meer deeg gemaakt. Dat wordt dan ingevroren en later gebakken. In een volgende ruimte, de banketbakkerij, laat Harrie zien hoe rastervlaaien gemaakt worden en chocoladebonbons. Harries kunstzinnige broer, van beroep keramist, leeft zich in deze ruimte uit met chocolade en er zijn dan ook allerlei creaties te zien, zelfs een chocolade kerststal maar ook de diverse tegels met tekeningen op de wanden. Nog een deur verder en we lopen het bakkerijmuseum in, de bakkerij van toen. Harrie vertelt hier de ontstaansgeschiedenis van de bakkerij, doorspekt met allerlei anekdotes. Het zijn er zoveel dat er een hele Molenvriend aan gewijd zou kunnen worden. De ruimte waarin we zitten is sfeervol ingericht met oude blikken, broodtrommels en een oude toonbank. Ook oude kerkbanken ontbreken niet. In de tussentijd doet iedereen zich tegoed aan koffie of thee en een paar lekkere stukken vlaai. De stukken zijn klein gesneden, niet uit zuinigheid maar omdat er zo meerdere soorten vlaai geproefd kunnen worden, hier wordt dan ook goed gebruik van gemaakt. Na dit culinaire intermezzo gaat de rondleiding verder en zien we, onder andere, een roggebroodmachine en een speculaasmachine. Het roggebrood werd op Sint-Hubertusdag (3 november) gezegend in de kerk. Er werden 5 broden gezegend in de kerk en gemerkt met een wit kruis. Vervolgens gingen de 5 broden weer terug naar de bakkerij en werden de 100 andere roggebroden aangeraakt met de gezegende broden en door de toen nog kleine Harrie voorzien van een kruis… en voor 5 cent duurder verkocht. Het was immers gezegend. Later leverde dat hem wel een berisping van de pastoor op.

Het pronkstuk van het museum is het oude winkeltje met allerlei oude producten. Zo ook een meer dan 30 jaar oud monsterkoffertje van een vertegenwoordiger (reiziger) van koekjes, compleet met koekjes… In deze ruimte en op de zolder daarboven bevinden zich de meest uiteenlopende bakkersgereedschappen die je maar kunt bedenken, zoals handkarren, zakkenkloppers, handmolens, appelschillers, speculaas- en chocoladevormen, wafelijzers en nog vele andere zaken. Het mooie is dat Harrie bij elk museumstuk een verhaal heeft zodat je je niet hoeft te vervelen bij een rondleiding in het museum.

Omdat op deze avond ook de jassen voor de molenaars werden uitgereikt, werd hier nog een groepsfoto van gemaakt in het museum. Na het aanbieden van het molenaarspresentje en dankzegging aan Harrie kwam er een einde aan deze boeiende avond en keerde iedereen weer voldaan huiswaarts.

Paul Verheijen

Zie fotocollage op achterkant

Familie Van der Steen

Molenaars en molenmakers

Naar aanleiding van de zoektocht naar de herkomst van de Lindense molen, een vervolg over het leven van molenaar Van der Steen, ook wel als Steijn, Steijns of Stein geschreven. Via archiefonderzoek kom ik er achter dat Van der Steen enkele kinderen heeft die in Alphen zijn geboren, althans zo staat het foutief op enkele documenten vermeld. Bij verder speurwerk kom ik tot de ontdekking dat hier Alpen in Duitsland mee wordt bedoeld.
Van der Steen blijkt een ondernemend iemand te zijn, die in de loop van zijn leven maar liefst vijf molens bouwde!

Joseph van der Steen, geboren te Venlo 27-01-1836, als jongste kind van het gezin van het echtpaar, Theodorus van der Steen en Elisabeth Akkermans. Overleden te Venlo 16-09-1916 oud 80 jaar. Joseph van der Steen trouwt op 13-05-1859 te Vital Alpen (Dld) met Maria Catharina Seitz, geboren in Alpen (Dld) op 09-02-1833, als dochter van Wilhelm Seitz en Johanna Ostermann, overleden te Venlo 25-06-1908 oud 75 jaar.

Kinderen uit dit huwelijk:
1. Johanna Elisabeth van der Steen, geboren te Alpen (Dld) 09-10-1859
2. Elisabeth Paulina van der Steen, geboren te Alpen (Dld) 29-07-1861
3. Theodorus Gustavus van der Steen, geboren te Alpen (Dld) 25-09-1862
4. Mathias Wilhem van der Steen, geboren te Alpen (Dld) 26-06-1865
5. Johannes Ludovicus van der Steen, geboren te Arcen en Velden 12-07-1867
6. Maria Josephina van der Steen, geboren te Linden 09-09-1869
7. Sibilla Catharina Pouwlina van der Steen, geboren te Linden 19-04-1873
8. NN Van der Steen, geboren te Linden 06-03-1871

Joseph van der Steen woont de eerste jaren van zijn huwelijk met Maria Catharina Seitz in Alpen (Dld), de geboorteplaats van zijn vrouw. Mogelijk dat Joseph hier behalve de liefde voor zijn leven ook passie voor de molen heeft opgedaan. In de directe omgeving Alpen hebben nl. in totaal zeven windmolens gestaan.

De Bönninghardter Mühle te Alpen

Bönninghardter molen
Rond 1865 bouwt Joseph van der Stein hier de Bönninghardter Mühle. De Bönninghardt was tot aan de ontginningen in het begin van de 19de eeuw een uitgestrekt heidegebied, waar overwegend “bezembinders” leefden, die hun karig bestaan met de verkoop van bezems en handwerk hierin onderhielden. De woonomstandigheden waren zeer primitief. De bevolking leefde in kuilen in de grond en plaggenhutten. Door de overwegend arme grond in de buurt van de molen en hierdoor lage opbrengst, in combinatie met de grote concurrentie tussen de molens onderling, is er voor de molenaar geen droog brood te verdienen. In 1866 verkoopt Joseph de molen aan Johann Stachelhaus en vertrekt het gezin naar Velden, waar Joseph een nieuwe molen bouwt. De Bönninghardter Mühle is tot 1918 in bedrijf geweest, vanaf 1928 wordt de molen gebruikt als woning. Tussen 1960 en 1968 is de molen nog een tijdlang in gebruik geweest als jeugdherberg. In 1988 wordt de molen verder ontakeld waarbij het gevlucht verdwijnt. Thans is de molen, hoofdzakelijk in de weekenden, in gebruik als een soort vakantiewoning.

De molen van Velden

Molen te Velden
In het begin van 1867 richtten Joseph van der Stein en Leonard van den Hombergh, beiden uit Velden, vrijwel gelijktijdig het verzoek aan het provinciaal bestuur om een vergunning voor de bouw van een windgedreven koren- en oliemolen. Het uiteindelijke resultaat was dat Joseph de windmolen liet bouwen en Leonard hem daarna overnam.
Joseph van der Stein kocht in 1867 van landbouwer Pieter Johannes Thissen te Velden een perceel bouwland op het Villegerveld dichtbij de kom van het dorp gelegen. Thans is dit de hoek van de Pastoor Baltesenstraat. De bouw van de stenen grondzeiler vergde ongeveer een jaar. In 1868 verkocht Joseph de molen van Velden met erf aan Leonard van den Hombergh, die in Velden een bakkerij en een winkel bezat en zich daarna op de beroepen van molenaar, tapper en landbouwer toelegde.

Joseph van der Steen vertrekt in 1868 naar Cuijk waar hij met zijn gezin tijdelijk onderdak vindt. Joseph had de gemeentesecretaris van Linden de Heer Hendrikus Cruysen toegezegd om een molen te Linden te bouwen. Vooral voor de boeren was er een groot belang bij de bouw van een molen te Linden, aangezien bij hoog water de Beerse overlaat overstroomde en de boeren uit Linden niet bij de molens in Beers en Cuijk konden komen.

Lindense molen
Joseph van der Steen koopt van Hendrik Cruijsen een stuk grond voor de bouw van de molen, dat zowel voor Katwijk als Linden gunstig gelegen is. Van de Cruijsen stond hiervoor een stukje van zijn 'Hetsberg' af, doch als landbouwer had hij een groot belang bij de bouw van de graanmolen. Joseph reisde naar de Zaanstreek waar hij bij een opkoper van molens een geschikte achtkant kocht. Als vlot kwam deze molen over de plassen en vaarten op de Maas en via deze rivier in Linden. In 1869 kwam de molen met daaronder het woonhuis van de molenaar gereed. Van der Steen vestigde zich op 8 juli van dat jaar met zijn gezin in Linden. Dat Van der Steen een kundig molenbouwer was, bleek uit de molen zelf. Bovendien was hij nog praktisch ook, want hij bouwde het woonhuis onder de molen. De molenaar verstond zijn vak en krijgt 'allerman' tot klant.
In het gildeboek van de schutterij uit 1869 wordt vermeld dat 'de mulder en zijn vrouw' onder het Gilde zijn gegaan. Dat de mulder en zijn vrouw goede gildebroeder en zuster zijn geweest is wel erg twijfelachtig, aangezien er in het gildeboek staat: Van der Steijn te laat naar de vogel 25 ct. boete, mulder en zijn vrouw 50 ct. boete.
Na enkele jaren bleek dat de 'mulder' niet al te best met zijn klanten omging. De 'jacht' op hazen en konijnen was meer 'een schot in de roos'. Joseph verschalkte menig haasje en konijn, de gevolgen bleven niet uit. De boeren moesten weer naar Cuijk of Beers om hun koren te laten malen. Waarschijnlijk was de jacht mooier dan de vangst, want ook hier kon Joseph uiteindelijk zijn draai niet vinden. De molen werd te koop aangeboden, maar de belangstelling voor de verlopen zaak was niet groot, serieuze kopers kwamen niet opdagen.
In het jaar 1876 koopt Antoon Jetten, afkomstig uit Meerlo, de Lindense molen. Joseph koopt in datzelfde jaar molen P van de Zuidplaspolder, en laat deze verschepen naar Venlo om daar een nieuw bestaan op te richten.

Molen Van der Steen te Venlo
Molenmaker Joseph van der Steen die in zijn hart méér molenmaker is als molenaar, verruilt de bilhamer voor de zaag en richt in zijn geboorteplaats Venlo een nieuwe zaagmolen op.
Hij koopt hiervoor aan de Zuidsingel een perceel bouwland met hakhout, waarop hij in 1877 een stenen molen liet bouwen. Vier jaar later bouwde hij bij de

De molen van Venlo in 1911

molen een woonhuis. De molen brandde echter op 9 juni 1881 af; kort erna werd hij herbouwd. In 1909 nam zoon, Mathias Willem van der Steen, molenaar en houtzager in Venlo, de molen over en Joseph van der Steen werd vruchtgebruiker. In 1916 werd Mathias van der Steen definitief eigenaar bij de openbare verkoop die op 20 november van dat jaar plaatsvond, na het overlijden van het echtpaar Van der Steen-Seitz.
Comparanten waren:

- Johanna Elisabeth van der Steen, echtgenote van Nicolaas van Banning, die chef was van de Maatschappij der explotatie van Staatspoorwegen te Maastricht.
- Mathias Willem van der Steen, houtzager in Venlo.
- Jan Lensen, timmerman en aannemer in Venlo, gehuwd met Josephina van der Steen.
- Frits van Roer, handelsreiziger, gehuwd met Pauline van der Steen.

De molen met huizen, erven, tuinen en andere aanhorigheden werd toegewezen aan de hoogst biedende: Mathias Willem van der Steen voor 6800 gulden. Mathias Willem van der Steen stierf op 9 april 1917, zijn vrouw Theodora Johanna Hubertina Jacobs en twee minderjarige dochters achterlatend. De stoomhoutzagerij met loodsen, die Van der Steen op de Zuidsingel bezat, werden in 1921 geveild, de molen met aanhorigheden en het vierkante grondstuk waren in 1918 verkocht aan Joseph of Johannes Lommen, koopman in Venlo, voor 10.429 gulden. Lommen liet in hetzelfde jaar 1918 de molen afbreken en verkocht het erf in 1919 als industrieterrein.

Molens gebouwd door Joseph van der Steen;

1865 molen in Alpen (Dld)
in gebruik als vakantiewoning
1867 molen in Velden
verdwenen database nr. 1263
1869 molen in Linden
draai- en maalvaardig
1877 molen in Venlo
verdwenen database nr. 5814
1883 molen in Venlo (herbouw)

Bron: Molenboek Limburgse molens van Van Bussel, Genlais, Met dank aan Paul van den Berg voor de foto's van de molen te Venlo en Ria Nissen voor de foto van de molen te Velden.

Peter Pouwels

Vandaag voor geld, morgen voor niets!

Toen rond 1900 de meeste windmolenaars niet meer afhankelijk waren van de wind, doordat er bij de molen een stoommachine, verbrandingsmotor of elektromotor werd bijgezet, moest de molenaar van de Bovenste Plasmolen om concurrentie voor te blijven, wel met zijn tijd mee. Zodoende kwam er in 1910 een tweedehands motor in de molen voor de aandrijving van het achterste koppel maalstenen. Deze motor werd echter alleen in drukke tijden bijgezet, en draaide niet langer dan nodig was, want brandstof kost geld! Zodra er weer wat water in de vijver was, werd de motor uitgezet en draaide men weer op water, wat tenslotte niets kostte. Op een van de balken van de steenzolder van de Bovenste Plasmolen staat dan ook nog steeds de toepasselijke spreuk "Vandaag voor geld, morgen voor niets".

Lange tijd was onduidelijk wat voor motor er eigenlijk in de Bovenste Plasmolen lag, naspeuren via internet leverde zo'n tien jaar geleden nog weinig op. Echter, elke dag komt er meer informatie bij, dus het is een kwestie van tijd dat de juiste gegevens boven water komen. Vorig jaar zijn we met de molenexcursie bij stoomgemaal de Tuut in Appeltern op bezoek geweest en hebben we daar een rondleiding door de machinekamer gekregen van enkele vrijwilligers. Hierbij werd ook een demonstratie gegeven met de sinds 2011 geplaatste Crossley motor uit 1924. Tijdens deze demonstratie kwam ik in gesprek met de Henk Bessels van de Tuut. Hierbij vertelde ik hem dat wij ook een Crossley motor op de Bovenste Plasmolen hadden staan, maar hiervan verder geen gegevens hadden. Henk was meteen enthousiast en we wis-

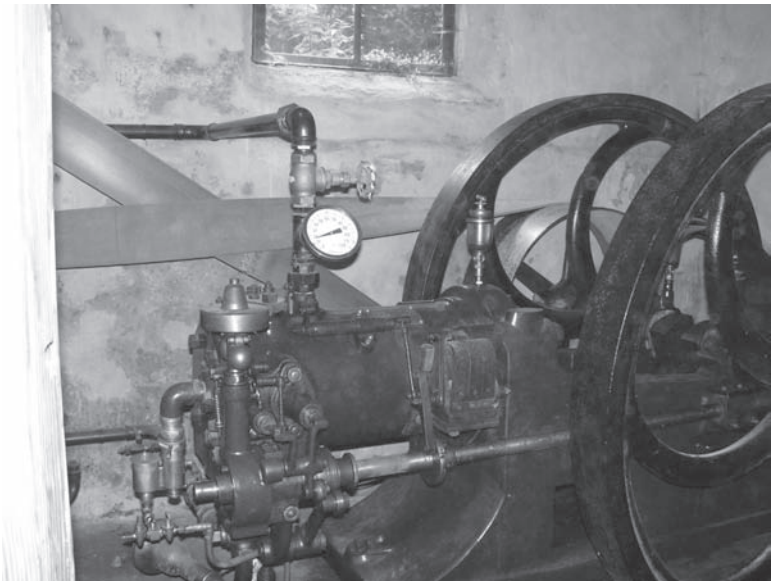

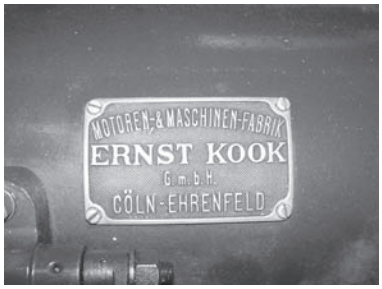

De Crossley motor op de Bovenste Plasmolen, met het plaatje van de machinefabriek waar de motor omgebouwd werd.

selden onderling onze contactgegevens uit. De eerst volgende maaldag op de Bovenste Plasmolen, kwam Henk met een delegatie van de Tuut op bezoek.

De Crossley oliemotor is volgens overlevering rond 1910 op de Bovenste Plasmolen in bedrijf genomen. Deze motor is in Duitsland door de motoren- en machinefabriek Ernst Kook uit Ehrenfeld bij Keulen, omgebouwd van zuiggasmotor naar benzine/petroleummotor. Aan de carburateur zit nog een dubbele brandstofaansluiting; de motor werd gestart op benzine, waarna men overschakelde op petroleum.

Kenmerken:
- dubbele vliegwielen
- omgebouwd van gas naar brandstof (benzine)
- enkele horizontale cilinder
- 4-takt motor met drie kleppen (gasmotor)
- verticale regulateur met raak en mis systeem
- serienummer 48091

Omdat er verschillende dingen aan de motor veranderd zijn, is moeilijk te achterhalen wat origineel is, ook de naam die op het gietstuk van de motor heeft gestaan blijft twijfelachtig. Tijdens de ombouw van de motor in Ehrenfeld bij Köln is deze naam er blijkbaar met de bekende “Gründlichkeit” uitgehaald. Om aan deze twijfel een eind te maken, besluit ik om na ons bezoek nog eens extra onderzoek te doen aan de motor. Met behulp van strijklicht van een lamp lukt het mij uiteindelijk om de naam die in het gietstuk heeft gestaan, terug te reconstrueren. De naam is echter dusdanig goed weggekapt, dat het niet lukt om er een goede foto van te maken.
De letters vormen twee horizontale regels zoals hieronder aangegeven. Het geheel is NIET door een ovaal omsloten zoals dan wel bij soortgelijke motoren voorkomt.

C R C _ _ L E Y B R C

M _ _ C H L _ I F R

Het is lastig om sommige letters nog te kunnen lezen, waar ik niets van heb kunnen maken heb ik een horizontaal streepje gezet, verder kan een C een O zijn, een F een E en een I een E of T. Met wat puzzelen kom ik tot onderstaande naam;

C R O S S L E Y B R O
(mogelijk behoort er een kleine “s” van “brothers” achter BRO te staan)

M A N C H E S T E R

Op aanwijzingen van Henk heb ik een nummer in het big end gevonden, dat overeen komt met het eerder gevonden nummer 48091 op de cilinderkop.
Hiermee is uiteindelijk de twijfel weggenomen of dat we nu wel met een echte Crossley te maken hebben. Ondertussen heb ik een bericht naar het door Henk aangegeven Anson museum in Engeland gestuurd om de gegevens na te trekken en mogelijk antwoord te krijgen op de verschillende vragen.

Geschiedenis Crossley motoren
De gebroeders Crossley waren Francis (1839-1897) en William (1844 – 1911). Ze waren van oorsprong Noord-Iers en kwamen in 1860 naar Engeland. In 1867 kochten ze een bestaand bedrijf in Manchester en hernoemden dat naar Crossley. In eerste instantie maakten ze daar vooral machines voor de textielin-

dustrie. Aan dit bedrijf werd later de firma Dunlop toegevoegd, deze firma maakte pompen en kleine stoommachines.

In 1869 kochten ze het recht om de Otto-Langen gasmotoren in licentie te mogen bouwen. In 1876 kregen ze ook het recht de Otto-viertaktmotoren te mogen bouwen. Deze motoren waren zo succesvol dat de firma in 1881 al uit 300 man bestond.

Hierna begonnen ze eigen motoren te ontwerpen wat in 1900 leidde tot de eerste benzinemotoren. In 1910 werd naast de bestaande firma de firma Crossley motors opgericht. Deze firma hield zich bezig met het bouwen van automobielen. In 1928 begon deze firma met het bouwen van bussen, de laatste auto's werden gebouwd in 1937. Na de oorlog zijn er in korte tijd heel veel bussen gebouwd, maar in 1951 werd de laatste gebouwd. De firma was inmiddels al verkocht aan AEC wat later weer werd doorverkocht aan British Leyland.
In 1919 werd de firma Premier Gas Engines bijgekocht. Deze firma bouwde grote motoren en is de eigenlijke ontwerper van de Crossley oliemotoren. De productie van deze motoren is voortgezet tot 1966.

In 1960 kwam de firma in de rode cijfers. Het nog steeds gebruikte ontwerp was inmiddels 40 jaar oud en daardoor liepen de verkopen terug. In 1962 werd geprobeerd het tij te keren door over te gaan op het Franse Pielstick-design, maar toen was het al te laat. De omzet liep steeds verder terug en de firma werd noodgedwongen verkocht aan Bellis en Morcom die de naam Crossley in eerste instantie voortzette. In 1968 al was deze firma gedwongen te fuseren met de firma Amalgamated Power Engineering en de naam werd veranderd in APE-Crossley. Ook deze firma gebruikte het Koptische kruis als logo.
APE ging over naar de Northern Engineering Industries, die op haar beurt in 1988 werd overgenomen door Rolls Royce. Tot in 1995 werden er nog Pielstick motoren gebouwd in de oorspronkelijke Crossley-fabrieken. Daarna verdween de naam Crossley en eind 2009 zullen de nog overgebleven productie-eenheden definitief worden gesloten. Er zijn in totaal meer dan 100.000 Crossley-motoren gebouwd en nog altijd zijn er vele in gebruik.

Hieronder het antwoordt uit Engeland:

Hello Mr Pouwels,

From the Crossley records we have established that engine number 48091 is a 4HP "O" type that left the company's works in Manchester on 17 February 1904. It was sent to Savill Brothers Ltd, Stratford Brewery, London.
We do not have any other information or manuals about this engine.

Regards, M Hacking, Museum Volunteer

We weten nu dat de onze Crossley motor op 17 februari 1904 werd afgeleverd aan de Savill Brothers bierbrouwerij te Londen. Over het aantal PK hebben we nog wel enige twijfel aanzien we volgens Engeland met een 4HP motor te maken hebben, daar waar wij de motor op zeker een vermogen van, 10 tot 15 PK hadden geschat.

Hierom vragen we vriendelijk om een double check te doen, hierop volgt de reactie van het Anson Engine Museum d.d. 8-8-2012

Our Curator says the 4HP was used by Crossley's to denote the engine type. Typically Crossley engines of this age are big machines for the HP they produced. Over the years Crossley kept their designations the same but the horsepower changed. I hope the following table gives an insight.
"O" engine
[zie tabel onderaan pagina]

Door dit overzicht wordt duidelijk dat men eind 19e eeuw tijdens de bouw van de eerste viertaktmotoren slechts een vermogen had van 4 PK, zodoende noemde men dit type 4HP. In 1898 heeft men het vermogen van dit model al op weten te voeren tot 8 PK effectief. Deze ontwikkeling zet zich in de daarop volgende jaren door om uiteindelijk rond 1905 op circa 15 PK uit te komen. Het model of type wordt door de Engelsen traditioneel nog steeds 4HP genoemd.

Peter Pouwels

Year	Nominal Size	Max indicated HP	Max efficiency HP	Effective working HP
1898	4HP	12	10	8
1903	4HP	14	13	9.3
1905	4HP	17		14.5

Optempelen bovenas

Dit is een fotoverslag van het optempelen van de bovenas van de Bergzicht te Gassel. Een foto zegt 1000x meer dan een heel verhaal.
Als leerling molenaar loop ik een tijdje mee op Bergzicht in Gassel. Volgens de eigenaar Peter van Haren en molenaar Jos van der Heyden draaide de bovenas niet optimaal. Zij concludeerden dit doordat de kammen van het bovenwiel tegen de opsluitbouten van de velg van de bonkelaar liepen. Op sommige plekken liep het, niet helemaal ronde, bovenwiel op nog geen millimeter langs het rechter voeghout. Ook bleef er reuzel aan het uiteinde van de pen zitten. Wat inhoudt dat de pen niet over de volledige lengte gedragen wordt door de pensteen. Dit komt doordat de windpeluw in de loop der jaren doorgezakt is. De oplossing is volgens Jos het omhoog brengen van de halssteen. Nu het geheel weer op de omhoog gebrachte halssteen ligt, hebben de kammen van het bovenwiel weer de ruimte. Het bovenwiel draait nu op ongeveer 1 cm van het rechter voeghout. De pen draait iets beter in de pensteen. Hierna volgt een fotoverslag van het optempelen van de bovenas en het omhoog brengen van het steenbed.

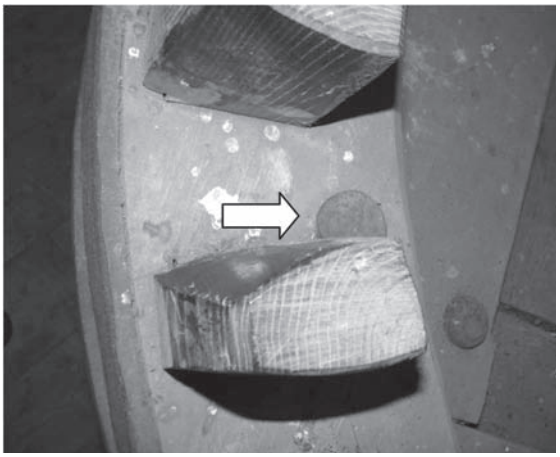

1. De bouten die de velg van de bonkelaar vasthouden beschadigen de kammen van het bovenwiel.

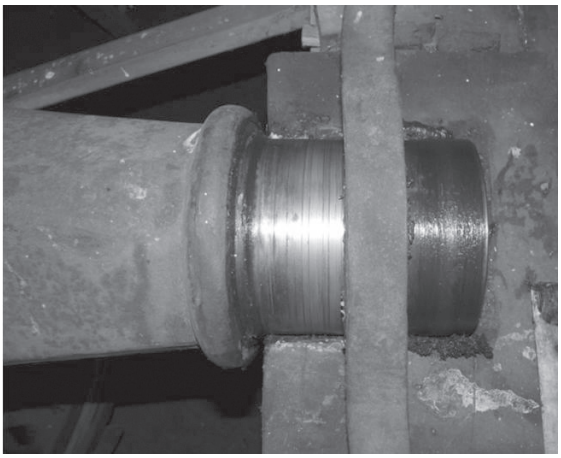

3. De pen wordt niet helemaal door de pensteen gedragen. Dit is te zien aan het bruine vet wat op het uiteinde blijft zitten tijdens het draaien

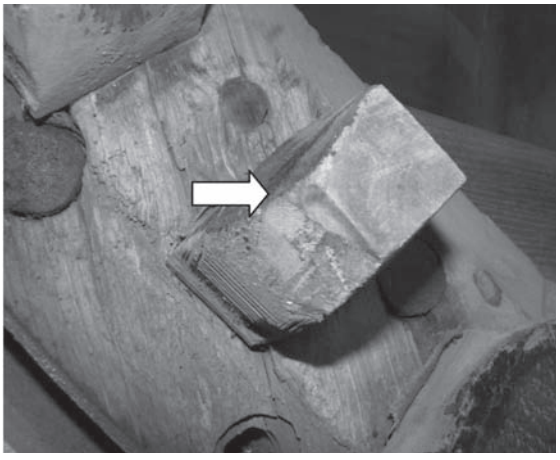

2. Plaats waar de kammen van het bovenwiel geraakt worden door de bouten van de bonkelaar.

4. De eerste krik wordt op vurenhouten blokken gezet. Het bovenste blok is onder de juiste hoek gemaakt zodat de krik haaks onder de as komt.

5. De krikken zijn 12 ton. Er waren dus twee krikken nodig. Op deze foto is te zien dat het geheel onder spanning is gebracht: de as begint vrij te komen van de halssteen.

6. De vurenhouten blokken onder de krikken kraken zo nu en dan vervaarlijk. Je ziet hier hoe het hout samengedrukt wordt.

7. De oploopkant van de babbitt voering is aan de rechter kant duidelijk dunner. Aan de voorkant zat een soort braam die ontstaan is door de druk.

8. De voering blijkt geen inloopspleet voor het vet meer te hebben. Deze wordt dus weer gemaakt.

9. Hier het resultaat. De nieuwe kwastvrije blokjes met daaronder triplex plaatjes naast een oud blok. Wat opviel was dat de oude blokken niet kwastvrij waren. De oude blokken waren van grenenhout en de nieuwe zijn van Red Cedar hout.

10. Hier kun je aan de flens achter het waterhol mooi zien dat de as aan de voorkant ongeveer 1,5 cm omhoog gekomen is.

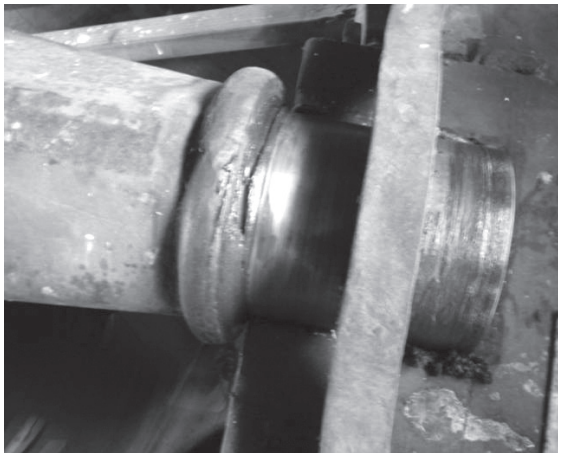

11. Nadat we het wiekenkruis een paar keer met de hand rond gedrukt hebben, is er al resultaat te zien aan de vetrestanten op de pen.

Tot slot:
Als leerling molenaar heb ik veel geleerd van het optempelen van de bovenas. Twee leermomenten heb ik in de volgende foto's samengevat.

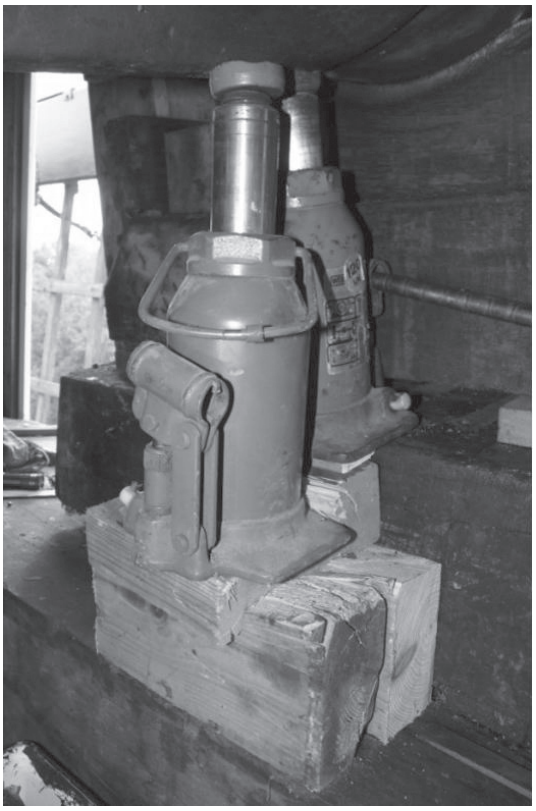

12. In het bovenste schuine blok zat een knoest. Hierdoor werd de krik schuin gedrukt. Nadat we de krik bovenop de knoest gezet hadden bleef hij rechtop staan.

13. De grenenhouten balkjes konden de tonnen net aan. Hier zie je hoever ze zijn samengeperst. In mijn ogen is het beter een hardere houtsoort te gebruiken en de krik op de kopse kant te zetten.

Opmerking: Ik weet niet wat een krik op de kopse kant gaat doen. Het hout kan dan ook gaan splijten onder de druk.

Tekst en foto's: Pieter Aarts

Vistrap Vierlingsbeek

Waterschap Aa en Maas heeft de vispassage bij de Vierlingsbeekse watermolen voltooid. Ook de oude Molenweijer is in ere hersteld. Vissen worden niet langer gehinderd door de stuw bij de watermolen, maar kunnen nu probleemloos verder stroomopwaarts zwemmen. Komend voorjaar willen de familie Kaanen (eigenaar van de stuw) en het waterschap de nieuwe stuw met vistrap feestelijk openen. Intussen gaat het waterschap ook de rest van de beek aanpakken.

Samen met partijen en burgers is een plan opgesteld. Binnenkort is de inspraak. Ernest de Groot, dagelijks bestuurslid: “We mogen best trots zijn op dit project. We werken aan het robuuster maken van ons watersysteem voor natuur en landbouw met respect voor het cultuurhistorisch karakter van het gebied.”

De Vierlingsbeekse Molenbeek was ooit een slingerende beek die door de jaren heen flink rechtgetrokken is. Het waterschap wil de beek zijn natuurlijke karakter teruggeven door de loop op plaatsen weer kronkelend te maken. De bovenloop de Loobeek wordt ook aangepakt.
Door de vistrap die langs de watermolen is aangelegd, kunnen vissen de rest van de beek bereiken. Via stenen bekkens en houten drempels die samen de traptreden vormen, kunnen vissen stroomopwaarts, stap voor stap, langs de stuw zwemmen en zo andere vispopulaties en paaigebieden bereiken.

Molenrad

De aanleg ging niet zonder slag of stoot: er werden zelfs 3 gevaarlijke explosieven onschadelijk gemaakt, overblijfselen van de felle gevechten die er in oktober 1944 plaats vonden. Toen werd ook de watermolen zelf compleet verwoest; alleen het rad bleef over. De bommen lagen in het spaarbekken aan de westkant van de brug over de beek.
De vispassage is intussen voorzichtig in gebruik: er stroomt al wat water doorheen. Aan de uitzwemopening kan een fuik gehangen worden, zodat in het voorjaar de passerende vissen kunnen worden gevangen en geteld voor onderzoek. De kans is groot is dat beschermde dieren als bevers en otters straks

De vistrap in aanbouw

meer voorkomen in het gebied. Zij kunnen de vistrap ook gebruiken.
Voor natuurliefhebbers en recreanten zijn ommetjes aangelegd. Om de vistrap is een mooi hekwerk gemaakt. De historische muur van de watermolen is keurig hersteld, de moleneigenaar heeft het water weer opgestuwd en het molenrad draait weer.
“Sinds de jaren zeventig is al veel aan de molen opgeknapt, met renovaties in 1970, 1995 en 2008. Het is daardoor een leuke toeristische attractie geworden. Met de molen wordt sinds 2009 elektriciteit opgewekt. Op lange termijn kunnen we daaruit de onderhoudskosten betalen en de toekomst van de molen veilig stellen. Dit rad kan zeker weer honderd jaar draaien,” zegt eigenaar Herman Kaanen. Inmiddels zijn ook de sluizen geautomatiseerd, zodat bij flinke regenbuien de afvoer automatisch gereguleerd wordt.

Volle glorie
De vistrap is betaald met middelen uit het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkelingen (EFRO) en betrokken provincies, waarbij is samengewerkt met Duitse partners. Om het gebied straks nóg mooier te maken, denkt men aan meer mogelijkheden voor fiets- en wandelpaden. Het waterschap wil IVN een rol geven bij het inzaaien van inheemse plantensoorten. Ook de steilranden langs de beek en voormalig kasteel ‘t Oirtje krijgen aandacht in de plannen, die

Het nieuwe hekwerk langs de vistrap

waarschijnlijk begin volgend jaar definitief zijn. Als het werk eind 2013 start, kan het beekdal in 2015 in volle glorie hersteld zijn.

Rond de opening, komend voorjaar, zal er ook bij de watermolen zélf het nodige te doen zijn. “Er wordt hard gewerkt aan een speciaal natuurweekend in het voorjaar”, zegt Herman Kaanen. “We hopen op veel toeristen voor Vierlingsbeek.”

Joris Kaanen

De nieuwe vistrap in wording bij het waterrad van Vierlingsbeek.

Conflict bakker-molenaar

Beklag van bakkers te Grave aan de pachter van de molen aldaar.
Klacht van de bakkers tegen molenaar Ludolph de Quay d.d. 21-12-1683 en 9-11-1684

Onderstaande personen, alle meester-bakkers te Grave, verklaren, ten eerste Joost Henderiks de Wilt (tekent zelf Joost Hendricx) oud ca 70 jaar dat hij ongeveer in het midden van de vorige zomer, 8 malder tarwe ter molen had doen brengen, die daar 4 weken onvermaald hebben gelegen, waarop hij genoodzaakt was 4 malder daar weg te halen en te Beugen ter molen te brengen waar toen het gemalen was en de molfster betaald, Ludolph de Quay pachter van de windmolens te Grave hem gedwongen had ook het molfster te Grave te voldoen, en dat hij aan vracht over en weer bovendien nog 2 gulden heeft betaald, en dat terwijl het volgens de pachtvoorwaarde eenieder vrij staat het koren als het 3 dagen ongemalen op de molen heeft gelegen weg te halen en op ZH's molens in het land van Cuijk te laten breken zonder te Grave molfster te hoeven betalen; de resterende 4 malder hebben nog ca 3 weken nadien op de molen gelegen voor hij het laatste gemalen kreeg; comparant verklaart dat hij ruim 43 jaar bakker is in Grave en dat het in die tijd met het gemaal nog nooit zo slecht is gegaan als nu. Gerardus van Oeffelt (tekent zelf Ouffel) verklaart dat hij ongeveer in die tijd 4 malder tarwe ter molen heeft gebracht en het niet eerder dan ca 3 of 4 dagen binnen de 2 maanden daarna heeft thuis gekregen, en dat hij in die tijd te Nijmegen zijn koren moest laten breken waarover hij zowel daar als hier het molfster heeft moeten betalen tegen 10 stuivers het malder zijnde het in koop tegen 8 gulden, hoewel het tarwe niet meer dan ca 6,5 gulden doet; ook naderhand heeft hij meerdere keren te Nijmegen moeten laten malen. Jan Ariens Verkuyl (tekent zelf Johan Verkuijl) verklaart dat hij omtrent mei laatstleden 8 malder tarwe ter molen heeft gebracht en dat hij na 6 weken, 6 malder heeft moeten terug laten halen en bij een ander laten breken, wat hem behalve de vracht dubbele molfster heeft gekost en dat de resterende 2 malder nog wel 14 dagen daarna hebben gelegen. Aert van Betuw (tekent zelf Betou) verklaart dat hij op 6 november 5 malder tarwe ter molen heeft gedaan en na een dag of 6, 2 malder thuis heeft gekregen en dat de resterende 3 malder van de ene molen naar de andere zijn gebracht maar ongemalen zijn blijven liggen zodat hij die pas op het laatst van de vorige week thuis heeft gekregen, dus meer dan 5 weken daarna, zodat hij zich in de tussentijd van het Nijmeegse gemaal heeft moeten bedienen tot zijn merkelijk nadeel. Dirk Croon en Hermen Geurden (tekent met een merk) verklaren dat zij ter zake van dit misgerief soms enige dagen hebben stilgezeten omdat zij geen wittebrood konden bakken omdat zij de kosten niet konden opbrengen om op een ander te laten malen. Christiaen Rycke, Bartel Verschueren (tekent zelf Verschuijren) en Reijnier Huijsmans bevestigen het bovenstaande. De gezamenlijke comparanten verklaren dat hun confrater Jacob Vergeest en de weduwe Reyn Vergeest in het volle gilde hebben geklaagd dat zij om deze redenen al een tamelijk grote hoeveelheid koren op een ander hebben moeten laten malen; zij verklaren voorts dat ten tijde van hun activiteiten als bakker het nooit zo erg is geweest als nu, omdat het gemaal nu gepacht is door een persoon, te weten Ludolph de Quay, tegen de stadsprivileges in, dat deze pachter als zij buiten laten malen hun ook nog eens het molfster voor Grave afperst, hoewel zij hem al menigmaal hebben gemaand de 2e molen waar men tarwe breekt, die nu nog met de rosmolens onbruikbaar ligt te doen, te repareren, waarover Bartel Verschueren zich onlangs tegen de molenknechts heeft beklaagd waarop dezen hem antwoordden: de Quaey wil die niet laten maken. De gezamenlijke comparanten verklaren dat de pacht, het misnoegen van het merendeel der inwoners gehoord hebbende, gisteravond publiek heeft laten omroepen dat ieder die koren gebroken wilde hebben het ter molen moest brengen, en dat terwijl de meeste comparanten nog koren op de molen hebben liggen. Getuigen Arnold van den Broek en Cornelis Coeberg

Waarschijnlijk heeft bovenstaand protest, van de bakkers te Grave tegen molenaar Ludolph de Quay, gedaan op 21-12-1683, weinig resultaat gehad. Want nog geen jaar later, op 9-11-1684 wordt de zaak opnieuw aanhangig gemaakt, zie hieronder.

Meester-bakkers hebben geklaagd dat er maar één in plaats van twee gemalen zijn; over de kwade diensten van Ludolph de Quaey toen pachter of meulenmeester; over de andere problemen in strijd met de privileges en de pachtceduul. De situatie is niet verbeterd; Geurt Ermers wonende te Mill, schoonvader van De Quaey, heeft nu het gemaal gepacht en zijn schoonzoon als bediende of collecteur aangesteld. Comparanten verklaren: Joost Henderiks de Wilt dat op zijn klacht de vrouw van Ludolph de

Quaey antwoordde: wij moeten eerst malen daar het best profijt aan is; hij heeft eens een enkele zak koren op eigen kosten naar de molen laten brengen met het verzoek die aanstonds te breken, waarop De Quaey had gezegd: nu hij het koren door een zakkendrager zelf op de meulen doet brengen, zo zal hij het in 14 dagen nog niet gemalen krijgen; Aert van Betuwe heeft onlangs 2 malder tarwe ter molen gedaan die na 8 dagen nog niet gemalen waren, waarna hij op het aanbod van Arnoldus de Quaey, pachter van de Cuijkse molen, van deze een malder weitemeel heeft gekocht; toen hij dit aangaf zei vrouw van Ludolph de Quaey dat hij zijn koren in Grave ter molen moest brengen, waarop hij: maar waarom maalt gij dan mijn weit niet die ik nu al 8 dagen op de meulen gehad heb; waarop zij: ik zal zorgen dat het gemalen wordt; hij heeft daarop het gekochte malder niet binnen durven laten brengen; zijn koren op de Graafse molen is ook nu nog niet gemalen. Gerardus van Oeffelt heeft ca 4 weken voordat ‘s lands troepen uit Brabant door de stad marcheerden ca 4 malder tarwe ter molen laten brengen; zijn koren is niet gemalen, met als gevolg dat hij tijdens de doortocht wel 3 dagen zonder wittebrood zat m.u.v. wat hij bij zijn confraters kon lenen; hij heeft een deel van zijn koren nu ca 6 weken geleden van de molen moeten laten halen en te Beugen laten breken; De Quaey weigerde zijn verzoek zijn koren te Nijmegen te mogen laten breken en vervolgens in te voeren, met betaling van het molfster aan de Quaey, waarop comparant zijn beklag heeft gedaan bij rentmeester Ruyl, waar De Quaey bij kwam en de belofte deed hem te helpen, maar dat dit niet gebeurde; comparant begreep daarna dat een ander het wel was toegestaan, waarop hij De Quaey zei dat hij te Beuningen ca 1,5 uur beneden Nijmegen weit had gekocht dat hij graag gemalen zou hebben, en dat hij dat ter plaatse wilde laten doen met betaling van het molfster aan De Quaey, waarop hij opnieuw klaagde bij Ruyl die echter door De Quaey met valse praatjes is omgepraat geen toestemming te geven; Barthel Verschueren verklaart dat hij dit jaar diverse keren zijn koren op eigen kosten naar en van de molen heeft moeten laten brengen; Ruth Vos dat hij koren ter molen heeft gebracht dat na 14 dagen nog niet gemalen was, waarop de vrouw van De Quaey zei: brengt het naar Mill op de rosmolen, met een molfster zijt gij vrij; Geurt Ermers heeft ook de Millse molen in pacht; mede namens zijn zwager Christiaan Ryke verzocht hij vrouw De Quaey om bij gebrek aan meel in Grave te Nijmegen meel te mogen laten halen, wat zij hem wel, maar zijn zwager niet toestond; Jan Ariens Verkuyl verklaart dat hij koren 14 dagen ongemalen op de molen heeft gehad waarop hij het heeft laten halen en op de windmolen te Beugen heeft laten breken waar hij het molfster heeft betaald; vrouw De Quaey vroeg hem ook het molfster; toen hij dat weigerde noemde zij hem een molfsterdief; Christiaen Ryke verklaart dat hij meermalen niet kon bakken bij gebrek aan meel, en dat het koren van de buitenluiden werd gemalen voor het zijne; Reynier Huysmans idem; allen verklaren dat de huidige meulenmeesters het koren van buiten- en vreemde luiden meestal voor dat van Gravenaren malen, wat de meulenmeesters tot voordeel strekt, omdat die het molfster laten betalen ook als het Graafse koren in het land van Cuijk wordt gemalen; en dat het koren meestal slecht wordt gemalen. Getuigen Jan Coeberg en Lieven Henderikss van Tiell .

Bron: BHIC Grave, toegang nr. 7128, inventaris nr. 14, brief datering 21-12-1683 en brief datering 9-11-1684

Peter Pouwels

In memoriam

Lex Engel

Op 27 december is Lex Engel na een slopende ziekte overleden.
Hij liep eind 2007 als leerling bij ons op de molen mee een heeft een paar maanden bij Theo gelest tot deze aandoening zich weer manifesteerde en hij met pijn in het hart de opleiding en het lidmaatschap van onze vereniging moest beëindigen. In het begin woonde hij nog in Milsbeek, maar hij had reeds een levensloopbestendige woning aan de Kruibok in Rijkevoort gekocht. De laatste jaren ging het steeds slechter met hem en sprak ik hem soms achter zijn rollator bij de molen. Hij was een zeer aimabel persoon met een brede belangstelling.
Wij wensen zijn vrouw Gemma en de kinderen veel sterkte toe met het verwerken van dit verlies.

Mari Goossens

Molenpoëzie

Onderstaand gedicht is geschreven door de begin dit jaar overleden Paul Bauters. Bij vele molenaars is deze molinoloog bekend om zijn molenboeken. Echter, Paul Bauters schreef niet alleen molenboeken, doch hij had veel meer activiteiten o.a. het schrijven van gedichten. Dit gedicht kregen wij toegezonden door ons lid Huub van Est. Hoe vaak komen wij niet op een molen en horen dan dat men vanaf de molen, toen de biotoop nog goed was, diverse andere molens kon zien draaien in de verderop gelegen dorpen. Ook van de molen in dit gedicht – de Huisekoutermolen – blijkt dat men van zich af kon kijken. Hoewel het niet direct over molens gaat doch over kerken, hoop ik toch dat u als molenaar van het gedicht kunt genieten.

Frits Harteman

Landschap van kerken

Voor Kaat en Hans

Van op mijn molen zie ik ze staan,
de vele kerken van te lande.
En niemand weet hoe ooit ontstaan.
Ze stonden steeds Gods werk te pande.
Ze zijn van elke tijd en stijl,
wel wat gelijkend, nooit dezelfde,
die de hoop op het verwachte heil
met grootse spanbogen bewelfden.

Van op mijn molen zie ik het aan:
't zijn tekens die in 't landschap staan.

Te Huise troont de stoer romaanse:
Van bouwers die naar eeuwigheid snakten.
In Mullem, dat groen ondermaanse,
Verschuilt de kerk zich in de vlakte.
'k Hoor driemaal daags het Angelus kleppen,
In Huise-toren en kloosterkerk;
'k zie somtijds nog een ziel zich reppen
Naar 't eindeweekse kerkenwerk.

Van op mijn molen zie ik ze aan:
Verwijzend zij in 't landschap staan.

In Wannegem-Lede is 't stil klassiek,
de Ouwegem-kerk: verzakte stoel.
Die te Zingem, spits gotiek.
De Lozer-kerk buiten 't gewoel.
Kruishoutem-kerk in 't verre westen,
en 't passionistenoord Marolle:
de een rijzig en van 's neo's beste,
't ander: de wind daar 't zand doet hollen.

Van op mijn molen zie ik het aan,
Bakens die in 't landschap staan.

Eine: naaldspitsig aan de Schelde,
De grensscheiding voor Keizer-Vorst,
Waar stroomopwaarts juist boven Welden,
De Enaams' abdij 't verleden torst.
In 't diepe zuiden Oudenaarde,
Walburgis met verheven trots.
En Bever in een huizengaarde,
Voor zoekers van wat hoop en rots.
Van op mijn molen zie ik ze aan:
Dorp-scheppend zij in 't landschap staan.
Doorheen 's winters kale bomen,
zie ik Pamels wonder Langs de Schelde,
in 1234 daar gekomen:
een engel Gods die toen zich meldde.
In het noordwesten: Nazareth,
mismoedige proef van kathedraal;
het vrouwvolk rechts op stoel gezet,
waar links daar stoelzit de gemaal.

Van op mijn molen zie ik ze aan:
Als noodsein zij in 't landschap staan.

In het Gentse hoge noorden:
Hoogmoedige torens op een rij;
'k zie langs de Leie- en Scheldeboorden
ze trots staan in het nevelvrij.
'k Ontwaar ook nog wel enkele andere
Kerkdorpen in mijn zichtsverschiet,
Deinze, Eke, Mater, Heurne,-

’t kerkenlandschap eindigt niet.

Van op mijn molen zie ik ze aan:
Bekruist, behaand zij daar nog staan.

Ze staan er nog, al deze kerken,
Zoals ze uit eeuwen tot ons kwamen,
Uit vreze Gods, als goede werken.
Naâdren zij nu hun Uit en Amen?
Nog luiden her en der de klokken,
In dienst een ambulant pastoor.
Maar mogen wij hierop nog gokken?
Breekt ’t christelijk westen middendoor?

Van op mijn molen zie ik het aan,
Hoe ze midden ’t kerkhof staan.

Voortaan romantische ruïnen,
Nu het geloof zichzelf betatert,
En (wie zal ’t kerkvolk nu bedienen?)
De God der kerken is verwaterd?
Ze ontkwamen Beeldenstorm, revolutie,
Er werd gedoopt, er werd begraven.
Prognoses schatten de evolutie,
Wie vindt in de kerken nog een haven?

Van op mijn molen zie ik ze aan:
Symbolen met de tijd vergaan?

De westerling, rede-autonoom,.
Schiep goden, veel in maat en tallen;
Van ’t eigen heil de econoom;
Uit Gods kerkenland gevallen.
God laat zich niet door mensen denken.
Hij is vóór, zal ná ons zijn.
En als we onszelven goden schenken,
Is dat geen wezen, enkel schijn.

Van op mijn molen zie’k ’t land aan:
In Gods geschreven handpalm staan.

De liturgie hiet destijds heilig;
En ’t kerkgeschied Gods eigen lied.
Is het heilige thans nog veilig,
Nu menig stuurman ’t schip verliet,
Waarvan de Kerk de borg bewaarde?
En Gods afgrondelijk diep mysterie,
Verdwaalde in wat zangmiserie,
Wijl Rome banbliksems vergaarde.

Hoe voortaan de vraag weerstaan:
Kan God zijn deemstering nog aan?

In Vlaanderens kerken God nog zoeken,
Als schaftoord voor het menselijk heil?
De kerkfabriek: zij sluit de boeken
En trekt ze een lijn en heeft ze haar peil?
Misschien rust God niet graag in stenen,
Maar in zijn kosmos-basiliek,
Om, gaand op Pythagoorse benen,
Te zorgen voor diens sfeermuziek?

Van op mijn molen zie ik het aan,
Hoe ze elke storm zijn ontgaan.
Zullen ze in ’t landschap blijven staan?

KLACHTE

Door ’t molenloergat staar ik het aan:
Eens zal dit landschap wel vergaan.
Want tegen ’t slopen door de tijd
Krijgen de tijden geen respijt.

Ook godsverblijven op de aarde
Zijn niets wat God voor ons bewaarde.
Alleen door ons zijn ze opgericht
In een bewasemd godsgezicht.

Zelfs als we bidden in het gotisch:
Gods kerkenbouw ijzer om lood is,
Al zullen we er nooit aan ontkomen
Gods lof met woonsteën te omzomen.

Dr. Paul Bauters

Uit: Vervreemd verkoren, Balladeske verdichtingen,
Brussel 2007

Geslaagd

Vorig jaar heb ik in ons clubblad een artikeltje geschreven om mezelf voor te stellen. Nu mag ik weer een stukje schrijven vanwege het behalen van mijn molenaarsexamen. In het voorjaar van 2010 ben ik in Oeffelt op de Vooruitgang met de opleiding begonnen. Theo van Bergen en John Houben hebben hun molenliefde op mij overgebracht. Na een intensieve werkweek was de zaterdagochtend in Oeffelt een "onthaastingsmoment" voor mij. Enerzijds heel ontspannen en toch regelmatig de handen uit de mouwen. En ondertussen ook veel aandacht voor de theorie. Gedurende het winterseizoen heb ik regelmatig de theorieavonden bezocht in de molen de Doornboom in Hilvarenbeek. Ik vind het toch indrukwekkend om te zien hoe enthousiast al die vrijwilligers zich voor het Gilde inzetten. In het voorjaar van 2011 ben ik naar Oploo gegaan om daar een half jaar mee te draaien op de Korenbloem bij Jan van Riet. Daarna weer terug naar Oeffelt om de theorie op examenniveau te krijgen. Het mooie van de lesmolen in Oeffelt is dat je daar met meerdere leerlingen tegelijk bezig bent. Dat is gezellig, maar je leert ook van elkaar. En je onderneemt ook dingen met elkaar, zoals samen andere molens bezoeken. Vanaf begin dit jaar hebben we ons in Oeffelt echt op de theorie gestort. Theo vuurde wekelijks examenvragen op ons af uit zijn uitgebreide voorraad.

Dit voorjaar kregen we te horen dat we op 5 mei toelatingsexamen mochten doen op de Heimolen in St.-Hubert. Toen nam de spanning wel toe. Want nu kwam het erop aan te laten zien wat je gedurende die twee jaar had opgestoken. Maar dan besef je ook hoe dik die molenboeken zijn en hoeveel ze kunnen vragen! Gelukkig kregen we alle medewerking van de molenaars Walter Cornelissen en Harry Daverveld om op de molen te oefenen. Toch was ik op de dag van het examen meer gespannen dan ik van tevoren had verwacht. Na een moeizame start ging het geleidelijk steeds beter en kon ik na 1,5 uur opgelucht ademhalen: de eerste hobbel op het pad naar molenaar was genomen. Het liefst had ik de week erna meteen het landelijk examen gedaan. Je zit dan goed in de theorie, dus wil je graag doorstomen. Maar helaas werkt het niet zo en moesten we wachten tot het najaar. Dus ben ik weer teruggegaan naar Oeffelt om mijn kennis op peil te houden.

Toen kwam het nieuws dat het examen plaats zou vinden op 20 september op de Maasmolen in Nederasselt. De molen van Rob Snel en Frans Heessen. Een standaardmolen, dus de ervaring op de Korenbloem in Oploo kwam me goed van pas. In de zomervakantie heb ik de cursusboeken mee op reis genomen en heb ze van A tot Z nog helemaal doorgelezen. Mijn vrouw heeft geen kind aan mij gehad die vakantie. Ook nu hebben wij als examenkandidaten weer volop de gelegenheid van de molenaars gehad om te oefenen op de molen. En Rob nam elke keer de theorie en de praktijk nog eens met ons door; met het accent op het weer en de standaardmolen. Dus ik was er helemaal klaar voor om op 20 september examen te doen. Bijna gooide een griepaanval nog roet in het eten. Die sloeg één dag ervoor toe. Dus op de examendag 2 paracetamollen genomen en op naar Nederasselt. Ik heb in de reglementen niks gelezen over verboden stimulerende middelen. Ik werd bij het examen mentaal ondersteund door Rob en Frans. Maar ook waren Theo, Frits en Sabine gekomen om hun betrokkenheid te tonen. Dankzij het toelatingsexamen weet je wat je op het landelijk examen zo'n beetje te wachten staat. Ik was nu veel meer ontspannen en het liep eigenlijk op rolletjes. Ik was dus ook niet zenuwachtig voor de uitslag. En gelukkig was dat geen overmoed: geslaagd!

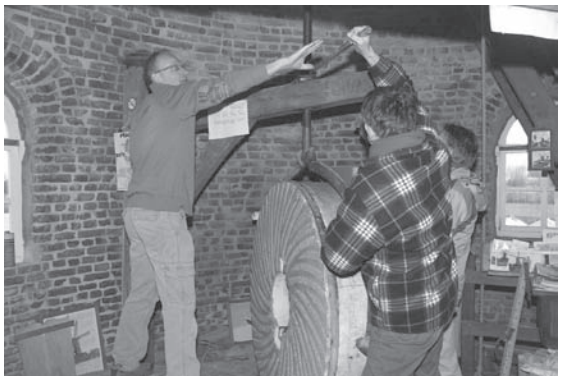

Lichten van de steen op de Vooruitgang

Van oudere molenaars heb ik horrorverhalen gehoord over examinatoren die strikvragen stellen en je door blijven zagen over een onderwerp dat juist niet lekker loopt. Maar ik heb het tegendeel ervaren. De examinatoren stellen je eerst op je gemak. Ze geven aan dat ze vooral willen achterhalen wat je weet. En de vragen gaan vooral over hoe de molen werkt en niet over kleine details. Er is dus veel ten goede ver-

anderd. Toch zou ik, terugkijkend op mijn examens, graag nog meer aandacht voor de praktijk zien. Op de wind kruien, een zeil voorleggen en klampen, een keer vangen, dat is wel zo'n beetje wat je moet laten zien. Een stormproef hoefde niet. Ik begrijp wel dat de tijd ervoor ontbreekt. Maar je kunt de kandidaat wel vragen wat hij onder bepaalde omstandigheden zou doen. Hoe hij met kinderen in de molen omgaat en dergelijke.

Voor mij is één ding het belangrijkste: eindelijk molenaar. Door omstandigheden ben ik er de afgelopen maanden niet aan toegekomen om te kijken bij welke molen ik mee zou kunnen draaien. Tijdens het schrijven van dit verhaaltje besef ik dat dit hoog tijd wordt. Want slagen is het middel, draaien is het doel!

Petro Boon

Molens in de regio

De Martinus te Beugen

Robert Hoffman heeft de aandrijving van de kruibok gerepareerd. Er zijn nieuwe draadeinden op de as voor de zwengels gelast, zodat de zwengels nu weer vastgezet kunnen worden. Ook is de as voorzien van nieuwe lagers. De speling in het mechanisme is nu verdwenen, maar de kruilier draait nu nog een beetje zwaar. Wellicht moeten de nieuwe lagers nog een beetje indraaien, dit is iets om de komende tijd in de gaten te houden.

De familie van leerling molenaar Martijn van de Hulsbeek heeft een uitgebreid bezoek aan de molen gebracht. Jammer genoeg was er te weinig wind om de molen te laten draaien.
Harm van Es heeft de picknicktafel gerepareerd. Vanwege afwezigheid van de molenaars en gebrek aan wind heeft de molen de laatste tijd niet zo veel gedraaid.

De bliksemafleider is gecontroleerd door de firma Goossens. De aansluitingen van de kabel op de klemmen zijn weer netjes met tape omwikkeld. Verder zijn de schuifijzers opnieuw ingevet.

Marko Sturm en Ben Verheijen

De Jan van Cuijk

Wat korenmolen Jan van Cuijk betreft is het volgende nieuws te vertellen. Sinds afgelopen november is Johan Reijnders officieel door de gemeente Cuijk benoemd als tweede molenaar van korenmolen Jan van Cuijk. Johan is voor vele molenvrienden geen onbekende in de molenwereld. Hij was destijds de 1e voorzitter van onze vereniging. Door de aanstelling van Johan hopen we dat de molen nog vaker draaiend te zien zal zijn. In de afgelopen periode hebben we veel last gehad van knaagdieren op de molen. Door de firma Veldhuizen uit Boxmeer zijn er diverse lokdozen geplaatst in en rondom de molen. We hopen hiermee de overlast te kunnen beperken. Met het uitkomen van deze Molenvriend zal ook duidelijk zijn hoe we verder gaan met de voorgenomen restauratie van de molen. De inschrijvingstermijn is ondertussen gesloten en er zal worden overgegaan tot een aanbesteding. Meer hierover in een volgende uitgave. De molenaars zijn begonnen met het opnieuw afstellen van het maalkoppel. Er zullen enkele aanpassingen gemaakt worden. Dit om het koppel nog beter te laten werken. In 2013 zal Stefan Willems geballoteerd gaan worden voor Gezelmolenaar van het Ambachtelijke Korenmolenaars Gilde. Afgelopen jaar heeft de molen ruim 50.000 omwentelingen gemaakt. Iets minder dan voorgaande jaren, maar er is dan ook veel aan onderhoud gedaan op de zaterdagen dat de molen geopend was.

Stefan Willems

De Bergzicht te Gassel

Deze zomer heeft de molen een flinke opknapbeurt gehad. Eigenaar Peter is de hele zomer in de weer geweest om de molen opnieuw te schilderen. Hiervoor heeft hij een hoogwerker gekocht om deze klus makkelijk en veilig te kunnen klaren. Maar zoals het zo vaak gaat, kom je tijdens het schilderen allerlei mankementjes tegen die je dan ook meteen wil aanpakken. De baard van de molen werd voorzien van een nieuwe plank. De platen van de busselneus moesten opnieuw vastgezet worden, traptreden en leuningen zijn vervangen of vastgezet. Ook de rietdekker is geweest om loszittend riet opnieuw vast te zetten.
Het resultaat was te zien op de Brabant-Vlaamse molenaars contactdag die op 6 oktober afgelopen jaar gehouden is, waarbij ook de Gasselse molen werd bezocht.

De windpeluw is in de loop der jaren ongeveer 3 cm doorgezakt. Het gevolg daarvan was dat het bovenwiel het rechtervoeghout en de bonkelaar raakte. Om dit probleem op te lossen hebben we de bovenas opgetempeld. Daarna hebben we de vang opnieuw afgesteld.

Jos van der Heyden

De Gerarda te Heijen

Bij de Gerarda zijn we begonnen met het lichten van de steen. De steenbus moet opnieuw verpakt, en opnieuw aangesmeerd worden. Verder moet de taats van de bolspil weer glad gemaakt worden, want deze was ingesleten. De rijn moet wat losser komen zitten in de steen, zodat deze minder bonkt. Verder is de ligger plaatselijk te rijk. De loper moet opnieuw worden gebild.

We kwamen er achter dat een 1-tons takeltje net wat tekort kwam, maar met een grotere kregen we het steenrondsel met staakijzer gemakkelijk eruit.
Goed dat de steenkraan stevig genoeg is, maar helaas was deze net niet hoog genoeg zodat we een stukje vloer moesten slopen om de loper te kunnen kantelen. Dit was al eerder zo gebeurd, aan de nieuwe vloerplanken te zien.
Dus werk genoeg de komende weken! Net nu de bakker weer 250 kg gebracht heeft!
Gelukkig hebben we hulp van een specialist: Coby.

Frans Rademakers

De Lindense molen te Katwijk

Door een foutje van de redactie is het onderstaande artikel niet geplaatst in de Molenvriend nr. 79, maar bij deze alsnog.
Deze zomer heeft de molen weinig gedraaid, we hopen de komende tijd meer te gaan draaien.
In de Molenvriend nr. 78 heb ik geschreven dat de koningspil jankt. Het janken hebben we kunnen verhelpen door de taatspot goed schoon te maken. Dit lukte pas na de tweede poging om de koningspil te lichten, toen we van Nabuurs een dommekracht hadden geleend en deze er onder hadden gezet. (let op; dit is geen werknemer van Nabuurs, maar een stuk gereedschap.)
De biotoop achter de molen is verbeterd, daar zijn alle bomen gekapt. Helaas is de grote beukenboom aan de voorkant van de molen blijven staan.

Deze herfst heeft de molen 11 keer gedraaid.
Om het uitglijden op de stelling te voorkomen, hebben we de stellingplanken behandeld met algendoder.
Sinds het koude en natte weer is de molen gekraakt door een muis. Deze muis vreet onze demonstratie maïskolven op en deponeert daarna de afgekloven kern in het kropgat van de molensteen, en hij maakt gaten in de nylon meelzak met de afbeelding van het logo van de Molenvrienden. Met vallen en opstaan, moet het lukken deze kraker fatsoen bij te brengen.
We sluiten het jaar af met een tellerstand van ± 21 500 omwentelingen.

Peter Simons

De Maasmolen te Nederasselt

In de afgelopen periode is er weinig of niets aan de molen versleuteld. De tijd die tussen het geven van de opdracht en de daadwerkelijke uitvoering van de klus verstrijkt, wordt met de jaren langer en langer. Dit moet gevolgen hebben voor de staat van ons erfgoed, in de tijd die verstrijkt gaat de molen rap achteruit en is er al snel een vervolglijstje te presenteren. Helaas is er geen ander keus mogelijk, het vak van molenmakers is uniek en daardoor het aantal schaars. Nu de leerlingen allen geslaagd zijn is het rustig geworden op de molen. Slechts 1 leerling uit Oss komt ons nog regelmatig bezoeken om de standaardmolen onder de knie te krijgen. Een aantal weken geleden, kreeg ik van een paardenfokker het verzoek om zijn haver te malen. Dit had ik nog nooit gedaan. De wind was geschikt om te malen, 50 enden liep de molen. Het product in de meelbak zag er echter uit alsof er niets met de haver was gebeurd. Even stoppen en kijken wat er mis was gegaan. De zemel was zo goed als intact, maar het product lag in de berg zemelen onder in de bak en de korrel was toch netjes vermalen. Na afloop heb ik voor de man nog een zak tarwe (grof) gemalen en daar zat haast geen meel bij, alleen de korrel die mooi in stukjes was gebroken. De haver had de stenen klaarblijkelijk helemaal schoon gemaakt. Een leuke klus en weer een hoop opgestoken.

Rob Snel

Eén van de schoren van de Vooruitgang brak toen deze werd verwijderd.

De nieuwe lange spruit voor de Vooruitgang

De Vooruitgang te Oeffelt

In Oeffelt zijn in opleiding: Jan Kuijpers (Ravenstein), Harm van Es (Boxmeer), Pieter Aarts (Boxmeer), en Martijn van de Hulsbeek (Wanroij).
Petro Boon en Caroline Schaeffer zijn geslaagd voor het examen van De Hollandsche Molen. In maart 2013 zullen zij het certificaat in ontvangst nemen in Amsterdam. Harm van Es is geslaagd voor het toelatingsexamen en zal in het voorjaar 2013 het examen kunnen doen.

De bouw van de wc vordert gestaag. Er is een vloer gestort, de wc-ruimte is opgemetseld, de wanden zijn bezet. Onlangs is het binnenkozijn aangekomen. De bovenkant van de invaart is blootgelegd en geasfalteerd tegen vochtdoorslag. De loodslabben worden verlengd om de aansluiting van de muur te verbeteren en vochtdoorslag naar de muur te voorkomen.
Er wordt hard gewerkt door Oeffeltse vrijwilligers, W. Lamers en H. Hegmans en anderen. Het project verloopt voorspoedig onder de leiding van Jacqueline van Bergen.

De stenen van het boerengemaal worden gebild. Op de loper moet een nieuwe entree gemaakt worden omdat deze zeer ver afgesleten was. John Houben is er mee bezig. Het billen van de ligger wordt onder handen genomen door Robert Hoffman.
Verder wordt de ombouw geschilderd. Voor de aandrijving is nog een variabele trafo nodig. Theo is op zoek.

De molen is onder handen genomen door molenmaker Coppes uit Bergharen. Het achterkeuvelens, de korte en lange spruit, de korte en lange schoren, de staartbalk, de vogelkuip en de kruibok zijn vernieuwd.
Voor de balken is bilinga gebruikt in plaats van eiken. De achterkant van de molen is volledig opnieuw geschilderd. De restauratie was nodig, zoals uit de foto's blijkt. Plaatselijk waren er veel rotte plekken. De molen kan met een gerust hart zijn eeuwfeest in 2013 gaan vieren.

John Houben

De watermolen te Oploo

Door gebrek aan personele bezetting heeft de watermolen weinig gedraaid. Het gebouw wordt wel wekelijks intensief gebruikt voor activiteiten van het St.-Matthias Gilde.
De steenzolder is flink opgeruimd. Een gedeelte van de Duitse speltinstallatie is gesloopt omdat er flink wat houtworm in ging zitten. Verschillende metalen onderdelen zijn naar kunstsmid Juul Baltussen gegaan, die deze weer in zijn kunstwerken verwerkt. Eén van de zandstenen zal worden gebruikt om de lichtspot bij het standbeeld van Toon d'n Dwerg te huisvesten. De huidige bestrating is al een paar keer vernield en we kennen allemaal het spreekwoord "van heet ijzer en molenstenen blijven ze af"!
In het koude jaargetijde is het sowieso geen pretje om in het molengedeelte te zijn, het is er dan stervenskoud.
Op de steenzolder liggen een aantal onderdelen van de Amerikaanse windmotor die op het Avonturenpark geplaatst gaat worden. Een ploeg vrijwilligers knapt de molen, die al ruim 70 jaar oud is, op en maakt de toren.
Voorjaar/zomer 2013 zal Oploo een derde molen rijker zijn, komt dat zien!
De voegen tussen de vloerstenen, van zowel de watermolen als de windmolen, worden waarschijnlijk gevoegd met poreus voegmiddel zodat ze beter schoon te maken –en te houden- zijn.

De Korenbloem te Oploo

Regelmatig komen de cursisten Pieter Aarts en Appie Koenders oefenen op de standerdmolen. Pieter hoopt in het najaar 2013 examen te doen.
De spelt van de oogst 2013 is door het laboratorium van het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde geanalyseerd en heeft ruim voldoende kwaliteit. Jan is nog steeds bezig met een goede afstelling van de machinerie om toch een behoorlijk rendement (streven is 70%) uit onze spelt te halen.
Uiteraard zijn we nog steeds druk bezig met ons streven om nieuwe (Pot)roeden te krijgen. Het begint een beetje tijd te worden want voorzomen en hekwerk zijn onderhand zo vaak opgelapt dat het moeilijk wordt een vast stuk hout voor de spijkers te vinden.
Inmiddels hebben ook de duiven de molen ontdekt en een steeds groeiend aantal vindt onder de zetel een aangename plek om een berg rotzooi te maken.

Uitreiking van de speld van verdienste aan de molenaars en machinist van de Bovenste Plasmolen

Het ophangen van een nepkraai ter afschrikking heeft geen resultaat gehad.
Op 19 december is "Ploo Licht Op". De wegen in het centrum van Oploo zijn dan verlicht met enkele duizenden kaarsjes. Er is dan van alles te beleven. In de Korenbloem worden speltpannenkoeken gebakken. Buiten drijft een oude stationaire Deutz motor een oud maalkoppel aan en enkele delen van de windmotor worden tentoongesteld.

Jan van Riet

De Bovenste Plasmolen te Plasmolen

Voor de drie vrijwilligers van de Bovenste Plasmolen werd zondag 14 oktober 2012 een bijzondere dag. Het was de laatste zondag van het maalseizoen, die dankzij het mooie herfstweer uitzonderlijk druk was, met meer dan 300 bezoekers op de molen. Aan het einde van die dag kwamen er plotseling verschillende familieleden en bekenden opdagen, waaronder ook burgemeester Willem Gradisen van Mook. Het was precies 12,5 jaar geleden dat de Bovenste Plasmolen na een grootscheepse restauratie weer in gebuik werd genomen. Sindsdien zijn ook de vrijwilligers van het eerste uur, Theo van den Berg als machinist en Karel Siebers en Peter Pouwels, hier als molenaars actief. De drie vrijwilligers werden voor hun inzet dan ook in het zonnetje gezet en daarbij onderscheiden met de gemeentelijke speld van verdienste. In de 12 1/2 jaar dat de molen weer in gebruik is, zijn er ruim 10.000 bezoekers op bezoek geweest.
Onlang hebben we in het kader van de opleiding tot korenmolenaar een bezoek gehad van molensteenmaker Hans Titulaer die met de cursisten Willem Eickmans, Coby Weerts en Jo van den Heuvel langskwam, om onderzoek te doen naar de toestand van het achterste steenkoppel, dat de laatste tijd te warm meel produceerde. Gezamenlijk hebben we het steenkoppel opengelegd, waarbij tevens de kop van de bolspil werd gedemonteerd om zodoende het kogellager dat hier dienst doet als 'steenbus' van nieuw vet te voorzien. Als nieuwe stofafdichting hebben we een oude met vet ingesmeerde sok, van Hans Titulaer, om de hals van de bolspil gedaan. Tijdens deze demonstratie waarbij de stenen zijn schoongemaakt, hebben we de scherpe kanten hiervan enigszins gebroken. Kortom het was voor alle deelnemers een aangename en zéér leerzame dag.
Na wat onderzoek is ook het exacte bouwjaar, het vermogen en de eerste eigenaar van de meer dan 100 jaar oude Crossleymotor boven water gekomen (zie verslag elders).
De waterhuishouding van de Bovenste Plasmolen vergt steeds meer aandacht, er is een overleg met Natuurmonumenten, beheerder van de waterlopen, om tot een goede oplossing te komen.

Peter Pouwels

De Luctor et Emergo te Rijkevoort

Inmiddels is het stucwerk opnieuw aangebracht en ziet de molen er als een plaatje uit. Het heeft tengevolge van het natte weer eind september en begin oktober bijna een maand langer geduurd dan de planning was. Het is ook een hele klus, die begon op 10 september, met een week steiger opbouwen, daarna enige dagen het oude stucwerk eraf bikken en opnieuw berapen met cementmortel. Hierop werd in drie lagen van grof naar fijn een kalkspecie aangebracht. Tussen iedere bewerking moest de onderlaag winddroog zijn. Daarom liep het behoorlijk uit, met het natte weer.

Tot slot is alles met een betonverf op waterbasis in een mosgrijze kleur geschilderd en de raam- en deuromlijstingen in helder wit. Op 4 oktober waren de steigers en de andere bouwmaterialen rond de molen weer weggehaald. Er moesten nog een paar plekjes aangetipt worden maar na twee maanden konden we weer draaien. Weliswaar moeizaam omdat het halslager nog zwaar liep. De verzette afspraak met Beijk weer geactualiseerd en na twee weken kwam zijn medewerker Peter het lager nakijken. We hebben een bronzen lagerschaal die naar onze mening het vet eraf schraapt. Peter verhielp het aanlopen van de bovenas tegen het houten lagerblok. Er was op die morgen zo weinig wind dat we niet goed konden beoordelen of het resultaat opgeleverd had. Op advies van Harrie Beijk smeren we nu ook bij met reuzel. Dit helpt wel iets.

Wel konden we de wanwichtigheid goed vaststellen.Dit komt waarschijnlijk doordat de keerklossen ingerot zijn en de oude potroe iets verzakt is. Ook moeten de klufters en windborden vervangen worden en het gehele gevlucht nagekeken en doorgehaald worden. Dit staat al jaren vermeld in de rapporten van de monumentenwacht. Naar aanleiding van dit bezoek gaat de firma Beijk nu een offerte uitbrengen om het gevlucht te repareren. We hopen dat volgend jaar de benodigde financiën vrijgemaakt zijn, zodat dit aangepakt kan worden.
Van Jan Selten kregen we een oude defecte 100 kg weegschaal. We proberen er weer wat beweging in te krijgen. Hij staat mooi onder in de invaart. Paul bracht nog wat oude spullen van de boerderij van zijn opa mee, een carbidkanon (voor bij kersenbomen), een oude grote trekzaag en andere kneut. Daar moeten we nog een plekje voor zoeken.

Onder het toeziend oog van onze collega's Jan van Riet en Pedro Boon hingen we onze kerstster weer tegen de romp. Dinsdag draaide ik alleen op de molen en kreeg een paar bezoekers. Er stond een lekker windje 4 tot 5 Bft. en ik besloot met twee volle voor wat tarwe te gaan malen. Dat ging lekker en de bezoekers waren erg enthousiast.
Toen ze weg waren nog verder gemalen. De wind trok aan en in de opkomende bui ragde de molen wel wat. Plotseling, terwijl ik aan de licht stond, hoorde ik wat lawaai en zag ik de wieken niet meer door het raampje.
Snel naar buiten. Toen bleek dat de kruihaken losgeslagen waren en het gevlucht een kwart slag ruimend om was gegaan. Snel de vang erop en een zeil geklampt. De kruihaak die ontzet was, moest worden vervangen door een oude haak. Toen kon ik het gevlucht weer op de wind kruien en het andere zeil klampen en stoppen met malen.
Nog even met blote benen voor de prins gedraaid en met een ervaring rijker huiswaarts gegaan.
Al met al hebben we niet veel gedraaid deze periode, maar toch wat te melden.

Mari Goossens

De Heimolen te Sint-Hubert

De molenaars van de Heimolen wensen iedereen een gezond 2013. Afgelopen periode hebben de molenaars de meelzolder aangepakt. Door vochtdoorslag aan de regenkant werd de vloer kletsnat en deze begon in een versneld tempo te rotten. Het vochtprobleem kunnen wij niet verhelpen maar de vloer is nu vrij van de muur zodat er geen water meer op kan lopen. Dit hebben wij gedaan door er een stukje vanaf te zagen. De vloer is nu droog en misschien dat de muur ook nog een keer droog wordt.
Harrie Beijk houdt dit in de gaten en wij komen hier zeker op terug.

Laatst is ook de kerstverlichting van de molen vernieuwd. De gloeilampen van de ster zijn vervangen door een lichtslang alsook de verlichting in de ramen. Het was een zeer mooi plaatje.
Dat er een camera op de molen gericht staat was al bekend, maar nu is deze geschikt om bewegende beelden te laten zien. Dus als je op zaterdag de Heimolen wilt bezoeken kijk dan op http://84.29.207.12:35669 en je weet zeker of de molen draait.
Deze link is ook te vinden op onze website www.de-heimolen.nl

Walter Cornelissen

De Rust na Arbeid te Ven-Zelderheide

In Ven-Zelderheide is alles o.k. De grote ster schijnt weer boven vanuit de wiek. De "Rust na Arbeid" kreeg eind 2012 nog 2 nieuwe brandblussers.

Ludger Pauls

De Hamse Molen te Wanroij

Bij een aanstaande uitbreiding van het industrieterrein in zuidwestelijke richting, worden we door de gemeente volop betrokken. Van de gemeente hebben we gebakken klinkers (waaltjes) gekregen die we binnenkort onderin de molen gaan leggen om een vlakkere en gemakkelijk te vegen vloer te krijgen.
Komende tijd verdient de molen wel enig onderhoud aan gevlucht en draaiend binnenwerk. We hebben de laatste tijd enig maalwerk verricht. Voor iedereen een goed, en voor de molenaars een winderig 2013.

Jan Selten en Jos Verberk

Molenbezoek in de regio

Ronde stenen bergmolen "Nooitgedacht" te Afferden
Openingstijden: vrijdagmiddag 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harrie Beijk; Harry Kaak en Frank Heeren
Telefoonnummer(s): resp. 0485-531910 en 0485-516619

Ronde stenen bergmolen "Martinus" te Beugen
Openingstijden: zaterdagmorgen van 9:30 tot 13:00 uur
Molenaar(s): Ben Verheijen en Marko Sturm
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313100 en 0485-573616

Ronde stenen bergmolen "Jan van Cuijk" te Cuijk
Openingstijden: zaterdag 9:30 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Stefan Willems
Telefoonnummer(s): 0485-318028

Achtkante bergmolen "Bergzicht" te Gassel
Openingstijden: donderdag van 10:00 tot 15:00 uur
Molenaar(s): Jan van Haren en Jos van der Heyden
Telefoonnummer(s): 0485-516619 en 06-19499455

Ronde stenen bergmolen "De Reus" te Gennep
Openingstijden: woensdagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harry Kaak en Jan Coopmans
Telefoonnummer(s): resp. 0485-516619 en 0485-511760

Zeskante bergmolen "Mariamolen" te Haps
Openingstijden: zaterdag- of zondagmiddag van 15:00 tot 18:00 uur
Molenaar(s): Don Werts; Robbert en Sytske Verkerk
Telefoonnummer(s): resp. 0485-322460 en 0485-313647

Achtkante bergmolen "Gerarda" te Heijen
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harry Kaak en Frans Rademakers
Telefoonnummer(s): 0485-516619

Ronde stenen grondzeiler "Joannusmolen" te Heumen
Openingstijden: alleen op afspraak
Molenaar(s): Wim Thönissen
E-mail: info@joannusmolen.nl

Achtkante stellingmolen te Linden / Katwijk
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:30 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Peter Simons en Rob Snel
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313673 en 024-3582526

Ronde stenen bergmolen "De Korenbloem" te Mill
Openingstijden: niet geopend voor bezoek (in restauratie)
Molenaar(s): geen

Standerdmolen "Maasmolen" te Nederasselt
Openingstijden: zaterdagmiddag van 12:00 tot 17:00 uur
dinsdagmorgen van 9:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Frans Heessen en Rob Snel
Telefoonnummer(s): resp. 024-6961217 en 024-3582526

Ronde stenen bergmolen "De Vooruitgang" te Oeffelt
Openingstijden: zaterdagmorgen van 10:00 tot 13:00 uur (winter) of 9:00 tot 12:00 uur (zomer)
Molenaar(s): Theo van Bergen en John Houben
Telefoonnummer(s): resp. 0485-361718 en 0485-320994

Standerdmolen "De Korenbloem" te Oploo
Watermolen te Oploo
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Jan van Riet
Telefoonnummer(s): 0485-383551

"De Bovenste Plasmolen" te Plasmolen
Openingstijden: iedere tweede zaterdag van de maand van 11:00 tot 16:00 uur (van mei tot en met oktober)
Molenaar(s): Karel Siebers en Peter Pouwels
Telefoonnummer(s): resp. 024-6963357 en 024-3974266

Ronde stenen stellingmolen "Luctor et Emergo" te Rijkevoort
Openingstijden: dinsdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur zondag van 10:00 tot 13:00 uur
Molenaar(s): Mari Goossens en Paul Verheijen
Telefoonnummer(s): 0485-573815

Ronde stenen bergmolen "De Heimolen" te Sint-Hubert
Openingstijden: zaterdagmiddag van 14:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Harry Daverveld en Walter Cornelissen
Telefoonnummer(s): 0485-453353 en 0485-478818

Ronde stenen bergmolen "Rust na Arbeid" te Ven-Zelderheide
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Ludger Pauls
Telefoonnummer(s): 0485-515789

Standerdmolen "De Hamse Molen" te Wanroij
Openingstijden: zaterdag van 10:00 tot 14:00 uur
Molenaar(s): Jan Selten en Jos Verberk
Telefoonnummer(s): resp. 0485-452587 en 0485-578243

N.B. De openingstijden zijn slechts een indicatie. In sommige gevallen is/zijn de molenaar(s) niet of op een ander tijdstip aanwezig. Wilt u zeker zijn van een bezoek aan de molen, dan adviseren wij u telefonisch contact op te nemen met de desbetreffende molenaar(s).

BEIJK
molenmakers
boutrestaurateurs

Beijk Molenbouw BV
Rimpelt 15a, 5851 EK AFFERDEN
tel. 0485-531910, fax 0485-532305
www.beijk.biz